

דעת
אתר לימודי יהדות ורוח
www.daat.ac.il

בית דין צדק

שע"י הרבנות הראשית לירושלים

החזר תשלום עבור הסעת תלמיד שיצא מביה"ס לאחר חדשיים

(מהד' יז טבת)

נושא הדיון

א' תובע מהנהלת ת"ת ב' החזת הצ'קים שנתן להם בתחילת שנת הלימודים עבור הסעת ילדו מהבית לת"ת ובחזרה בסך 300 ש"ח לכל חודש, זאת מאחר והוציא את ילדו מהת"ת כחדשיים לאחר תחילת השנה, והעבירו לת"ת אחר, בגלל שהת"ת העבירה אותו - ללא התייעצות עם ההורים ומבלי ליידע אותם לפני מעשה - ללמוד בכיתה טיפולית אצל מורה שהתאכזר לתלמידים, והילד לא למד שם כלום, למרות היותו ילד רגיל והיה מסוגל להמשיך וללמוד בכיתה הרגילה שלמד בה, והראיה, שנכנס לכתה רגילה בת"ת החדש. א' מציג תעודה של הילד שניתנה לו ע"י ת"ת ב' בסוף שנת הלימודים הקודמת, עם ציונים טובים מאד ועם הערות לשבח. כמו כן מציג מכתב מהת"ת החדש על כך שהילד מצטיין בלימודיו ובהתנהגותו.

לטענתו, בתחילת השנה נדרש לשלם להסעות עבור כל השנה, באמצעות הת"ת, לפי הסדר שעשה הנהג עם הת"ת, ונאמר לו שהת"ת יעביר את הצ'קים לנהג. לאחר שהעביר את ילדו לת"ת אחר בקש מהנהג להמשיך ולהסיע אותו לת"ת החדש על חשבון הצ'קים שקבל מת"ת ב', אך הנהג אמר שלא קבל את הצ'קים מהת"ת אלא שולם לו ע"י הת"ת תשלום גלובלי, ולא לפי מספר תלמידים. בכירור שעשה א' בבנק נתברר לו שהצ'קים נמשכו ע"י אנשים אחרים שקבלו את הצ'קים ממנהל הת"ת.

טוען א' שלפי מה שנאמר לו במפורש ע"י הת"ת בתחילת השנה שהת"ת ישמש רק "צינור" להעברת הצ'קים לנהג, א"כ הנהג היה שכיר שלו ולא של הת"ת, וא"כ זכותו היתה היום להסתדר עם הנהג בקשר להמשך ההסעות לת"ת השני. אך לפי מה שנאמר לו היום, ולפי שהתברר לו, הנהג היה שכיר של הת"ת ולא שלו, והצ'קים שנתן עבור ההסעות הגיעו למקום

אחר ע"י מנהל הת"ת. מכל מקום, א' תובע שהת"ת יחזיר לו את הצ'קים עבור החדשים שהבן לא יסע באמצעותם.

מנהל ת"ת ב' משיב במכתב שאינו מעונין להתעמת עם א' בבית הדין, ולכן יענה במכתב לטענות, שעל פיו יפסוק בית הדין את הדין. טוען מנהל הת"ת שהילד הועבר לכתה טיפולית על סמך איבחון של אנשי מקצוע (א' טוען שלא היה כזה איבחון, וכנראה שהעברה נעשתה לצורך קבלת תקציבים ממשרד החינוך), ואכן המלמד שם לא היה מתאים לעבודתו, ולכן הוחלף כעבור חדשיים. עוד הוא טוען שהובהר לא' שהתשלום עבור ההסעות שמשלמים ההורים אינו מספיק, והתשלום לנהג יבוצע ע"י הת"ת בתוספת סיבדסוד של הת"ת, ולכן הצ'קים לא נמסרו לנהג (א' משיב ש-300 ש"ח הוא מחיר גבוה ומספק, ולא נראית לו טענת המנהל שיש צורך בעוד סיבדסוד. לטענתו, הצ'קים נלקחו ע"י המנהל לצרכיו הפרטיים, והתשלום לנהג שולם - כנראה - מקופת הת"ת...). מאחר והילד הפסיק את הנסיעות באמצע השנה אין אפשרות למצוא במקומו נוסע אחר, ולכן עליו לשלם עבור כל השנה.

המנהל תובע תשלום שכ"ל עבור מחצית החודש השלישי, תאריך שבו סיים הילד את לימודיו בת"ת ב', וכן תשלום יחסי עבור חודש החופש (הוא לא תבע שכ"ל עבור כל השנה. מאידך, גם א' לא תבע החזר שכ"ל של החדשיים הראשונים, למרות שלטענתו לא למד שם כלום).

השאלה לדין

תלמיד שהפסיק את לימודיו בת"ת באמצע שנת הלימודים, בגלל שגם המלמד וגם הכתה הטיפולית אליה הוכנס, לא היה מתאימים לו ולא למד שם כלום, האם חייב לשלם עבור כל השנה?

תשובה

בגמ' ב"מ קט א: אמר רבא מקרי דרדקי, שתלא, טבחא ואומנא וספר מתא, כולן כמותרין ועומדין דמי. כללא דמילתא כל פסידא דלא הדר כמותרין ועומדין דמי. וכתב הרי"ף ב"ב כא ב שמקרי דרדקי חשיב פסידא דלא הדר כיון דפשע בינוקי. ופרש"י ב"מ שם דשבשתא

כיון דעל על, אמנם תוס' שם ב פירשו לפי שבאותה שעה שלימדן שיבושים נתבטל לו לימוד של אמת. והר"ן בשמ"ק שם כתב דאי לא צייתי לא איכפת ליה. והנ"י כתב דלא יהיב דעתיה עליהו ומתבטל מגירסיה. והרמב"ם שכירות פ"י ה"ז כתב: ומלמד תינוקות שפשע בתינוקות ולא למד, או למד בטעות וכל כיו"ב האומנין שאי אפשר שיחזירו ההפסד שהפסידו, מסלקין אותן בלא התראה, שהן כמותרין ועומדין עד שישתדלו במלאכתן. וכן הוא בשו"ע סי' שו סעי' ח: מלמד תינוקות שפשע ולא למד, או למד בטעות.

ובהשגות הראב"ד על הרמב"ם שם כתב: וכן נמי אם שתלא דיחיד. וכן פסק הטור סי' שו. וכתב המ"מ שהראב"ד למד זאת ממעשה בשתלא דרוניא שאע"פ שהיה שתלא של רבא ולא של ציבור, אף על פי כן אמרו בגמ' שם שכיון שהפסיד אין צריך להתרות בו, אבל הרמב"ם למד שגם שתלא דרוניא היה שתלא דרבים. אמנם באבן האזל שם כתב שהרמב"ם מודה לראב"ד שגם יחיד יכול לסלקו במקום הפסד, והחידוש ברבים הוא שאע"פ דמינוי של רבים אי אפשר לסלקו אם לא נמצא עליו פסול, קמ"ל במלמד דרדקי וכו' שגם אם נתמנו ע"י הציבור אפשר לסלקם אם הפסידו פסידא דלא הדר.

ואם לדעת אבי התלמיד פשע המלמד בלימודו עם בנו מפני שהוציא אותו מכתה של תלמידים רגילים וצירף אותו לכתה טיפולית עם תלמידים חלשים בלימודם ומשום זה לא למד כלום, ואילו לטענת המלמד העברה נעשתה אחרי שאובחן על ידו כמי שאינו ראוי ללמוד בכתה רגילה אלא בכתה טיפולית, והעיכוב בלימוד בכתה החדשה היה משום שהיה צורך לשים לב לשאר התלמידים, מי מהם צודק?

כבר דן במקרה דומה בשו"ת אשר לשלמה (לר' שלמה הכהן) סי' סג (הובא ב"דיני עבודה במשפט העברי" ח"ב עמ' 554 הערה *51) בדבר חבורה של חמישה אנשים שהתקשרה עם מלמד אחד ללמד את בניהם ונתחייבו לו בקנס שכל החוזר בו יתן לו קנס כך וכך, והנה המלמד הזה הושיב בן של ראובן אצל בני המדרגה הראשונה, ומאחר ובן ראובן היה ממדרגה נמוכה יותר, חל עיכוב ברמת הלימודים של בני המדרגה הראשונה, וכשמוע שמעון מפי בנו כי מצידו - של ראובן - בא העיכוב, גמר אומר שלא להושיב את בנו אצל מלמד זה. והשאלה היא אם חייב שמעון לשלם חלקו בשכירות המלמד או יתן קנס או דלמא פטור מכל וכל. והשיב דבה"ג לא מיקרי ציבור, יען כי החברה ההיא לא יש בה יותר מחמישה בני אדם, ולכן כיון דבחבורה זו אין כאן בי עשרה אינו יכול לסלקו בלא התראה. אך כל זה הוא לדברי שמעון

דאחשביה להאי מקרי דרדקי פושע. אולם לדידי חזי ליה דאין כאן פשיעה. גם אפשר דמלמד זה אסיק אדעתיה לפי ראות עיניו דיותר טוב ללמדם יחד, וע"כ אין כאן מקום פטור לשמעון מלשלם השכירות או הקנס. עיי"ש.

ובשו"ת בית ישראל חו"מ סי' קפא (הובא ב"תשובות בדיני פועלים" עמ' 73) מסופר על ר' ישראל אברהם לנדא שנתבקש ע"י אחד ר' משה שיראה לו ה"חזור בחור" שילמוד עם נכדו, והרב אמר לו שישכור את הבחור שלום, והנה כאשר ר' משה ניסה את נכדו ראה שאינו עולה יפה בנסיון שלו, ע"כ ציוה זקנו שיאמר להרב הנ"ל שהוא אינו רוצה ללמוד אצל ה"חזור בחור" זה מהיום והלאה. הרב י"א לנדא בדק ומצא שה"חזור בחור" לא פשע, והחסרון הוא רק בתלמידו שאין לו חשק ללמוד ותואנה הוא מבקש. ומאחר שה"חזור בחור" לומד ג"כ עם שאר בחורים קטנים, ודבור לאחד דבור למאה, נמצא שאין לו הנאה בביטולו של הנכד, ואדרבא, היה נהנה אם היה עוד להטריח תלמיד זה, לכן ממילא מגיע לו שכרו משלם. ע"כ. ועי' שו"ת הרשב"ש סי' קנב בדבר תלמידים שחזרו בהם באמצע הזמן שחייבים לפרוע לו משלם שכר שנתו.

ובנידון דידן שמדובר ביחיד שמסר את בנו ללמוד בת"ת של רבים, ולטענתו פשע המלמד בלימוד עם בנו שלא לימד אותו כלום, וגם נהג באלומות - טענה שגם הת"ת מודה בזה, אלא שטוען שהמלמד הזה הוחלף על ידם בינתיים - ובגלל כך הוציא אותו מת"ת זה והעבירו לת"ת אחר, כיון שאין מדובר שהציבור סילקו אותו אלא היחיד העביר את בנו ממנו, לכאורה תלוי הדבר במחלוקת הרמב"ם והראב"ד אם דוקא ציבור יכול לסלק מלמד שפשע או גם יחיד, אמנם לדעת אבן האזל הרמב"ם מודה לראב"ד שגם ביחיד הוא כמותרה ועומד. ועכ"פ לדעת הראב"ד וכן לדעת הטור, זכאי האב להוציא את בנו ממלמד זה ולהעבירו למלמד אחר, ואינו חייב לשלם לו עבור כל השנה שלא למד אצלו. ונראה שגם הת"ת עצמו מודה לזה, והראיה שלא תבע שכ"ל עד סוף השנה.

וכיון שלטענת הת"ת גם ההסעות היו כלולים באותה שכירות, ולא היתה זו שכירות נפרדת, דינה כשכירות אחת עם הלימודים בת"ת, ומאחר והאב היה זכאי להוציא את בנו בגלל התנהגות המלמד, אינו חייב לשלם גם עבור ההסעות. ובודאי שכך יהיה הדין אם היתה זו שכירות נפרדת של האב עם הנהג, שאז בודאי זכאי האב להניע להסדר עם הנהג על המשך ההסעות. כך שממ"נ חייב הת"ת להחזיר לאב את הצ'קים הנותרים שנתן עד סוף השנה, ועל

האב לשלם שכ"ל והסעות עבור מחצית החודש השלישי בתוספת חלק יחסי של שכ"ל עבור חודש החופש.

ועוד יש להוסיף בנידון זה, שלמרות שהאב כבר נתן צ'קים בתחילת השנה אין זה הופך את הת"ת למוחזק על הכסף, כיון שמדובר בצ'קים דחויים, ובאופן כזה לדברי הכל אין דינם של הצ'קים ככסף מזומן (עי' פס"ד ירושלים כרך י עמ' שעח).

הרב אברהם דוב לוי, אב"ד

דעת

אתר לימודי יהדות ורוח
www.daat.ac.il